

Павленко В. Формування креативної особистості: виклики часу й нові контексти розвитку. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том IV: Зміни та синергія в розвитку науки та освіти* [колективна монографія] / [Наукова редакція: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Херсон – Київ: Посвіт, 2020. С.167-177.

Віта ПАВЛЕНКО,
(Житомир, Україна)

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ВИКЛИКИ ЧАСУ Й НОВІ КОНТЕКСТИ РОЗВИТКУ

Based on the analysis of psychological-pedagogical and scientific-methodical literature on the research problem, the theoretical foundations of creative development of students in the process of their professional training are determined. The article considers the concept of «creativity», its essence and different interpretations. The pedagogical conditions for the development of students' creativity are determined. Technologies aimed at the creative development of students' personality are a set of forms, methods and tools, which is based on the integration of pedagogical and psychological approaches to the development of creative potential of the individual, which contributes to professional training in higher education.

Розвиток креативності стоїть на рівні з провідними тенденціями: з грамотністю у цифровій системі; адаптуванням до нових умов праці та ін. Система освіти, орієнтуючись на креативність як ключовий фактор розвитку особистості, здійснює підготовку фахівців до невизначеного й складного типу діяльності, який передбачає використання креативності поряд з аналітичними здібностями. Перед освітою постає завдання, сутність якого – створення

педагогічних умов, які б мотивували студентів до генерування й реалізації креативних ідей.

У роботах, присвячених дослідженню проблеми взаємозв'язку інтелекту й креативності, виділяються три підходи. Прихильники першого підходу вважають, що креативність є вираженням стійких особливостей індивіда та є свого роду основою його глибинної Я-концепції (Я. Пономарьов, Д. Богоявленська, О. Матюшкін, Н. Лейтес). Представники другого напрямку розглядають креативність лише в рамках якісно високих рівнів інтелекту, як різновид інтелектуальної поведінки (Д. Векслер, Г. Айзенк, Р. Стернберг). Дослідники, що працюють у рамках третього підходу, схильні розглядати інтелект як необхідний компонент творчих здібностей. Включений у їхню структуру інтелект певним чином пов'язаний із креативністю, і високі творчі досягнення стають можливими лише за умов, якщо $IQ > 120$ (Е. Торренс, Дж. Гетцельс, П. Джексон та ін.) [4].

М. Холодна розглядає креативність у вузькому й широкому сенсі. У вузькому значенні – це дивергентне мислення, яке має готовність висувати безліч однаково правильних ідей щодо одного й того ж об'єкта. Креативність у широкому розумінні – це:

- творчі інтелектуальні здібності, у тому числі здатність породжувати оригінальні ідеї в умовах вирішення й постановки нових проблем (М. Валлах);
- здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення (Дж. Гілфорд);
- додавати щось нове в досвід (Ф. Баррон);
- здатність усвідомлювати прогалини й суперечності, а також формулювати гіпотези щодо відсутніх елементів ситуації (Е. Торренс).

М. Холодна виділяє наступні *властивості креативності*: швидкість, оригінальність, сприйнятливність (чутливість до незвичайних деталей, суперечностей і невизначеності, а також швидке переключення з однієї ідеї на іншу), метафоричність (готовність працювати у фантастичній сфері, схильність

використовувати символічні, асоціативні засоби для вираження думок) [9, с. 32–39].

Е. Торренс переконливо доводить, що креативність – це процес прояву чутливості до проблем, до дефіциту знань, їхньої дисгармонії; фіксація цих проблем, висунення гіпотез і пошук рішень; визначення результатів пошуків. Автор виділяє наївну креативність, притаманну дітям через відсутність у них досвіду, і культурну креативність, суть якої полягає «...у свідомому прагненні піти від стереотипів буденної свідомості». Е. Торренс пропонує основні *параметри креативності: легкість*, яка оцінюється як *швидкість* виконання тестових завдань; *гнучкість*, що оцінюється як число перемикань з одного класу об'єктів на інший і час відповідей; *оригінальність*, яка оцінюється як мінімальна частота повторюваності даної відповіді в одній групі [10].

Мета дослідження: експериментально дослідити розвиток креативності студентів ЗВО в процесі професійної підготовки засобами інноваційних технологій.

Варто зазначити, що освіта пов'язана з пошуком нових методів розвитку людських ресурсів, пошуком нових методів розвитку людських надбань. При цьому креативність є необхідною складовою навчання. Розвиток креативності особистості розглядається в педагогічному процесі, оскільки саме він містить джерело збагачення суб'єктивного досвіду того, хто навчається. Сучасні умови суспільного розвитку не завжди надають можливість особистості повною мірою розкрити свій творчий потенціал у дитинстві. Унаслідок цього на її життєвому шляху виникають труднощі. Тому створення педагогічних умов для розвитку креативності студентів є одним із пріоритетних завдань педагогічної практики.

Оскільки педагог часто має справу зі студентами, які знаходяться на початкових стадіях креативного розвитку, це визначає завдання педагогічної діяльності: створити такі умови, які б позитивно впливали на процес виховання творчої особистості й допомагали їй переходити на вищий рівень розвитку. Основними умовами розвитку креативної особистості є:

- спрямованість освітнього процесу на розвиток потенціалу студентів;
- виявлення на ранньому етапі готовності здійснювати творчу діяльність;
- формування мотивації до креативності;
- опора на педагогічну теорію креативності в процесі організації освітнього процесу;
- творча цілеспрямованість процесу [5].

Також важливою є наявність демократичних взаємин педагога і студента. Обов'язковою умовою є узгодження процесу розвитку з індивідуальними психологічними можливостями тих, хто навчається; орієнтація на самовиховання, що передбачає самопізнання, самоорганізацію, самореалізацію; створення сприятливого творчого мікроклімату в сім'ї, навчальному закладі; зосередження на комплексному розвитку особи, проектування особистості на базі її інтересів і здібностей. Ще однією умовою розвитку креативності є організація різнобічних форм стимулювання творчої діяльності студентів. Мається на увазі проведення олімпіад, змагань, організація гуртків з певних досліджень, тобто те, що зацікавить особистість студента й почне спрацьовувати як чинник розвитку креативності [2, с. 19].

Залежно від поставленої мети форми занять можуть переходити від звичайної лекції до інструктивної лекції чи лекції з елементами відеопрезентації. Це доцільно, наприклад, під час вивчення методів і прийомів навчання, лекції-діалогу про сучасний урок і його типи, оглядової, підсумкової лекції тощо. Осучаснений зміст практичних занять підпорядковується конкретній темі й визначеним орієнтовним цілям формування фахових умінь, навичок, необхідних для якісного методичного становлення творчого майбутнього вчителя, та передбачає діагностування відповідних досягнень студентів із подальшим корегуванням навчальної технології.

Особливістю розробленої нами технології є те, що в ній ураховано принципи ситуативного навчання, свободи асоціацій, інтеграції способів пізнавальної діяльності, диференціації та індивідуалізації навчання. Якщо тема вивчається диференційовано, студенти діляться на групи за інтересами чи

бажаннями, кожна з них займається одночасно за своїм планом. При цьому мобілізуються творчі резерви студентів, активна творча взаємодія учасників освітнього процесу сприяє виробленню належного рівня професійної майстерності й мовленнєвої культури. З огляду на те, що, з одного боку, тільки завдяки діяльності можна одержати нові освітні продукти, а з іншого – теоретичні знання становлять основу для вироблення вмінь та навичок креативно думати й реалізовувати творчі інновації в професійній діяльності, зміст тем практичних занять доцільно поділяти на теоретичний і практичний блоки.

Основу теоретичного блоку практичного заняття, як правило, становлять заздалегідь визначені запитання та завдання пізнавального характеру для обговорення в аудиторії. Важливі функції в навчальному процесі виконує розгляд опорної схеми заняття: це допомагає студентам краще зрозуміти матеріал, його особливості, ключові поняття, виробити цілісне бачення й сприйняття теми, забезпечує системність знань, розвиває логічне мислення. Практика роботи зі студентами свідчить, що ефективна освітня діяльність, вироблення потягу до пошукової роботи, до творчості, інтересу до нового, прогресивного, прагнення брати участь у розв'язанні освітніх проблем є можливими за умови доповнення традиційних методів навчання нетрадиційними.

Так, продуктивними є дискусія, «мозковий штурм», метод образно-символічного бачення тем (наприклад, використання шкільного курсу образотворчого мистецтва: виготовлення студентами опорних конспектів у графічній образній формі, піктограм на основі поєднання логічної й емоційної сфери пізнання), ділова гра, метод проектів та ін. Інтерактивні методи дають змогу вдосконалювати взаємостосунки в процесі спільної діяльності та спілкування, урізноманітнювати дидактичні техніки, посилюють активність, самостійність, розвивають потенціал майбутніх учителів, що, як результат, виробляє прагнення до досконалості у виконанні професійних завдань та в розв'язанні творчих задач.

Практичний блок зорієнтований на формування в студентів комплексних фахових умінь та навичок. Із цією метою освітнього значення набуває виконання практичних завдань різної складності на вибір студента за трьома рівнями (репродуктивним, конструктивним, творчим). Ситуація вибору при цьому є важливою умовою для організації рефлексії щодо визначення індивідуально досягнутих результатів, визначення самооцінки студентів, прагнення підвищити власний рівень навчальних здобутків. Глибоке осмислення особливостей вивчення окремих питань мовної освіти в процесі виконання практичних завдань дає змогу студентам усвідомити внутрішньо предметні зв'язки, що існують між темами цього курсу; закономірності засвоєння й розвитку мовлення; роль кооперованої, ігрової, розвивальної, інтегрованої, дослідницької та інших технологій.

Спостереження за розвитком студентів показують, що досвід ефективного навчання методики через творчість студентів зумовлюється різними видами професійно спрямованої діяльності й способами організації навчання, як-от:

- вивчення й узагальнення методичної спадщини вітчизняних просвітителів та сучасних теоретико-експериментальних досліджень;
- визначення спільного й відмінного в різних методичних системах;
- емоційно-логічне складання власних текстів (казок, віршів, інших творів);
- укладання вчительського «портфолію»;
- розроблення вікторин, кросвордів, ребусів;
- проведення уроків, позакласних заходів;
- усвідомлення студентами власної педагогічної діяльності, визначення за допомогою рефлексії основних умов педагогічної творчості й майстерності;
- зіставлення власної моделі уроку з альтернативними аналогічними уроками інших студентів, відомих учителів (за структурою, змістом) із подальшим уточненням, корегуванням власних навчальних продуктів;
- індивідуальне, колективне доповнення, розвиток педагогічних ідей;

- розроблення методичних рекомендацій до опорного дидактичного матеріалу, навчальних посібників;
- групове складання систем вправ, тестів, проєктів уроків на основі даного тематичного матеріалу;
- автономне опанування майбутньої спеціальності;
- самостійний пошук необхідної інформації;
- захист індивідуальних проєктів нетрадиційних уроків, позакласних заходів і колективне їх обговорення та ін.

Характер продуктивної організації навчальної роботи на занятті підпорядковується меті освітньої діяльності студентів – когнітивній, аналітичній чи креативній. Важливим елементом розробленої технології, що спрямовується на розвиток креативного потенціалу студентів, є створення таких навчальних ситуацій, за яких студенти включаються в реальний навчальний процес, переглядаючи відеоуроки, чи в його ігрову імітацію, рольову гру. Такий підхід до навчання допомагає збагнути особливості методики вивчення окремих питань шкільного курсу з певного предмету, отримати ґрунтовні знання в результаті набутого теоретико-практичного досвіду.

Суттєве значення має попередня підготовка студентів до практичних занять. Це можуть бути різні види організаційної й пізнавальної діяльності: самостійна індивідуальна підготовка виступів, повідомлень, вивчення теми в парах, групах із подальшою оцінкою результатів кожного. Окремою складовою системи практичної підготовки студентів є тестові завдання до кожної теми, що передбачають кілька варіантів відповідей, із яких необхідно вибрати правильний. Виконання тестів розвиває гнучкість мислення, пізнавальні здібності, дозволяє проконтролювати й продіагностувати навчальну діяльність студентів, їхні навички самовизначення й самореалізації у варіативних навчальних ситуаціях.

Технологія навчання, покладена в основу практичних занять, спрямована на те, щоб допомогти студентові в набутті вмінь і навичок шукати різні способи

структурування теоретичного матеріалу зі шкільного курсу предмета та методики його викладання у вигляді схем, таблиць, опорних конспектів; добирати ефективні форми, методи й прийоми навчання в школі; складати моделі занять з урахуванням психолого-педагогічної характеристики класу; робити аналіз спостережуваного уроку, займатися індивідуальною дослідницькою діяльністю.

Так, матеріали до практичної частини тематичного модуля підсумкової роботи на тему «Презентація педагогічних ідей» студент добирає впродовж усього навчального курсу. Цього вимагають зміст і характер завдань. Наприклад, студентам пропонується підготувати творчий звіт про самостійне дослідження теми, обраної відповідно до власних інтересів. Крім усного виступу (7–10 хвилин), потрібно також подати творчий звіт у письмовій формі (обсяг тексту – 3–4 сторінки) [5].

Критерії оцінювання виконаної студентом дослідницької роботи – актуальність і важливість теми, обґрунтування визначених студентами навчальних методів і прийомів для творчого розв'язання методичної проблеми; уміння доповідача правильно й чітко висловлювати думку, зацікавлювати аудиторію; якість виконання представленого письмового матеріалу й наочності. Під час захисту методичних положень доцільним є показ відеофрагментів уроків, комп'ютерна презентація навчальних проєктів та ін. Зміст і структура практичних занять спонукають студента творчо осмислювати теорію, набувати практичного досвіду, постійно звертатися до матеріалів шкільних підручників та підручників ЗВО, навчально-методичних посібників, фахових періодичних видань тощо.

При цьому велику роль відіграє самостійна навчальна робота студентів. До того ж уведення кредитно-модульної технології у ЗВО зумовлює пріоритетність самостійного навчання студентів під час засвоєння тематично-змістових модулів. Важливого значення для успішного впровадження технології підготовки творчого майбутнього вчителя набуло використання навчально-методичного забезпечення.

Варто зазначити, що технологізація навчально-пізнавальної діяльності студентів завдяки пропонованому підходу з його особистісно орієнтованою, суб'єкт-діяльнісною парадигмою комплексно озброює майбутніх фахівців знаннями; формує креативне професійне мислення, комунікативну гнучкість, творче ставлення до педагогічної роботи, схильність до новацій, навички продуктивної педагогічної діяльності; стимулює науково-методичну творчість студентів.

Навчально-пізнавальна діяльність студентів організовується поетапно, при цьому всі етапи між собою тісно взаємопов'язані: лекційний курс, практичні заняття, активна педагогічна практика, студентська наукова діяльність методичного характеру.

Розроблення творчо-розвивальної технології організації відповідних навчальних занять у Житомирському державному університеті імені Івана Франка проводиться з урахуванням системи вмінь і навичок, необхідних для становлення професійно-методичної компетентності майбутніх фахівців. Їх умовно можна поділити на три групи:

- загальнопедагогічні вміння (пов'язані з самореалізацією у сфері педагогічної творчості, оригінальним моделюванням освітнього процесу, креативним мисленням, нестандартним розв'язанням педагогічних ситуацій, проведенням і аналізом уроків, позакласних заходів),

- спеціальні вміння (впливають зі специфіки курсу методик викладання дисциплін, зокрема вміння працювати з навчально-методичною літературою, аналізувати труднощі в засвоєнні учнями навчального матеріалу та добирати шляхи їх подолання, розробляти на основі власного фахового й особистісного досвіду інноваційні методи, технології навчання, складати систему вправ і завдань);

- комунікативні вміння (пов'язані з культурою спілкування відповідно до педагогічної ситуації).

Організація освітнього курсу реалізується на основі моделі розвитку креативності за допомогою вирішення завдань відкритого типу й накладається на логічну структуру заняття [1].

Студент відповідно до особистісно-діяльного підходу розглядається як суб'єкт діяльності, який сам, формуючись у діяльності й спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності й спілкування. Дотримання умов такої моделі дозволить створити освітнє середовище, спрямоване на досягнення мети. У рамках заняття на 1-му, 2-му, 3-му, 6-му етапах використовуються індивідуальні та парні форми навчання. На 4-му й 5-му етапах можливе використання колективних форм навчання. Комбінація методів навчання дозволяє студенту комфортніше сприймати отримувану інформацію (наприклад, евристичний та ігровий методи на 2-му, 3-му, 4-му, і 5-му етапах) з одночасною пошуковою спрямованістю діяльності (проектний метод на 6-му етапі).

Сформувані поняття про складові розвитку креативності молодших школярів (когнітивну, мотиваційну, креативно-діяльнісну, рефлексивно-оцінну) – саме таку мету виконує вибіркова освітня компонента «Розвиток креативного потенціалу особистості учнів початкової школи» освітньо-професійної програми «Початкова освіта та образотворче мистецтво» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти «Розвиток креативного потенціалу особистості учнів початкової школи» є: ознайомлення студентів із теоретичними основами креативності, такими її аспектами, як зміст, структура, особливості, діагностика й розвиток креативності в дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх учителів креативності; вироблення практичних умінь, які дозволяють здійснювати творчий процес креативного розвитку школярів; апробувати форми, методи, прийоми, програми розвитку креативності учнів під час проходження студентами педагогічної практики студентів.

Студенти повинні знати: основні теорії креативності, використовувати їх в індивідуальній та груповій практиці освітньої діяльності; теоретико-методологічні основи (суть і типологію освітніх інновацій, методи творчого розв'язання освітніх проблем, інструменти пошуку тощо); причини, що перешкоджають упровадженню освітніх інновацій у практику.

Майбутні магістри повинні вміти: розробляти й упроваджувати інноваційні варіанти розв'язання освітніх проблем; володіти навичками інноваційної та креативної діяльності в освітній діяльності; володіти методами стимулювання інноваційної діяльності учнів; вміти ціленаправлено та ефективно реалізовувати сучасні технології; вміти здійснювати прогнозування, проектування, моделювання та експертну оцінку процесів у галузі освіти; бути готовими до розробки інноваційних проєктів у рамках шкільних заходів та за межами України.

Навчальна дисципліна «Розвиток креативного потенціалу особистості учнів початкової школи» містить два модулі. Перший модуль – «Теоретичні основи розвитку креативності майбутніх педагогів» – присвячено такій проблемі, як зміст, структура, особливості, діагностика й розвиток креативності в дітей молодшого шкільного віку

Відповідно в процесі лекційного викладу матеріалу майбутні магістри знайомляться з концептуальними основами креативності, її структурними компонентами; сутністю креативності та інноваційної діяльності; особливостями вияву креативності.

Студенти з'ясовують подібність і відмінності понять «творчість» та «креативність». У вітчизняній і зарубіжній літературі виявляють основні напрями вивчення креативності; феномен креативності (концепції, підходи).

На практичних заняттях обговорюються теорії творчості й креативності, а саме:

- теорія розв'язання винахідницьких задач (ТРВЗ) Генріха Альтшуллера;
- теорія Грехема Уоллеса;
- метод «Ментальні карти» Тоні Бьюзена;

- метод Едварда де Боно «Шість капелюхів»;
- SCAMPER – методика креативності Боба Еберле.

У процесі дискусії доводять особистісні й професійно значущі якості, необхідні педагогу для роботи з креативними дітьми. На практичних заняттях створюється «Портрет креативного вчителя».

Модуль II – «Особливості розвитку креативності дітей молодшого шкільного віку» – передбачає ознайомлення студентів із методами діагностики креативності молодших школярів; принципами діагностичного обстеження.

Увага акцентована на лекційні заняття, на яких студенти знайомляться з зарубіжними та вітчизняними тестовими методиками, неформальними методами діагностики: спостереження, експеримент, опитувальник, тренінг, психологічна характеристика.

На практичних заняттях студенти опрацьовують методи розвитку креативності, адаптовані для молодшого шкільного віку: метод фокальних об'єктів Чарльза Вайтінга під час пошуку нових ідей і модифікацій наявних предметів; морфологічний аналіз Фріца Цвіккі у процесі добору можливих рішень для окремих частин завдання; пастка для ідей (особистий «мозковий штурм»); гра як технологія розвитку креативності. Увага звертається на основи колективної творчості: «мозковий штурм» (Алекс Осборн); метод Дельфі (дельфійський метод); синектика Вільяма Гордона; технологія пошуку оригінальних розв'язань складних проблем (Дж. Л. Адамс); метод контрольних списків (А. Осборн); евристичний метод розв'язання складних проблем; рекомендації щодо підвищення креативності організації освітнього процесу.

Таким чином, вибіркова освітня компонента «Розвиток креативного потенціалу особистості учнів початкової школи» постає як засіб професійного й особистісного становлення майбутніх магістрів.

Мета дослідження полягала в експериментальному обґрунтуванні технології розвитку креативного потенціалу майбутнього вчителя. Експериментальна робота проводилась на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка (навчально-науковий інститут педагогіки) у

звичайних умовах навчального процесу. Загальна кількість студентів, які брали участь в експерименті, – 14 осіб.

Для проведення нашого дослідження використано тест вербальної креативності С. Медника (тест віддалених асоціацій) [7]. Розроблений тест призначений для діагностики вербальної креативності, яка визначається як процес перекомбінування елементів ситуації. Студентам було запропоновано словесні тріади (трійки слів), елементи яких належать до взаємно віддалених асоціативних областей. Студенту необхідно було встановити між ними асоціативний зв'язок шляхом знаходження четвертого слова, яке об'єднувало б елементи таким чином, щоб із кожним з них воно утворювало словосполучення.

Завдання методики не були будь-яким чином обмежені. Методика була побудована не за принципом тесту або завдання, а як необмежене поле діяльності у вигляді однотипних завдань.

Тих, хто виконує запропонований тест, не можна обмежувати часом розв'язання тестових завдань. Бажано працювати зі студентом індивідуально, хоча можливий і груповий варіант.

Інструкція до описаного випробування наступна.

Пропонуються трійки слів, до яких необхідно підібрати ще одне слово так, щоб воно поєднувалося з кожним із трьох поданих слів.

Наприклад, для трійки слів *гучний, правда, повільно* словом-відповіддю може служити слово *говорити* (гучно говорити, говорити правду, говорити повільно). Можна також змінювати слова граматично. Наприклад, для слів *годинник, скрипка, єдність* відповіддю може бути слово *майстер* (годинниковий майстер, скрипковий майстер, єдиний майстер).

Потрібно, щоб ті образи й асоціації, які приходять вам на думку, у відповідь на запропоновані слова, були якомога оригінальніші та яскравіші. Необхідно подолати стереотипи й придумати щось нове та оригінальне, спробувати дати максимальну кількість відповідей на кожен трійку слів.

Отже, студентам були подані трійки слів, а саме: випадкова, гора, довгоочікувана; вечірня, папір, стіна; назад, Батьківщина, шлях; далеко, сліпий, майбутнє; народна, страх, світова; гроші, квиток, вільне; людина, погони, завод; двері, довіра, швидко; друг, місто, коло; потяг, купити, паперовий.

Усі результати фіксувались і зводилися в загальну таблицю, де по вертикалі записувалися прізвища студентів, а по горизонталі – усі запропоновані ними відповіді на слова-стимули. Для кожної трійки слів створювалась окрема таблиця.

Індекс оригінальності визначався за формулою:

$$Z = \frac{1}{r},$$

де Z – індекс оригінальності кожної відповіді;

1 – номер завдання;

r – те, наскільки часто повторюється конкретна відповідь у кожного студента щодо однорідної вибірки. Усі індекси оригінальності відповідей конкретного досліджуваного додано.

$$N_{op} = \frac{\sum Z_x}{X},$$

де N_{op} – індекс оригінальності роботи студента; X – загальна кількість відповідей.

Підсумовано всі результати та знайдено середній індекс оригінальності кожного зі студентів за формулою $N_{op} = \frac{\sum Z_x}{X}$.

Отже, провівши дослідження, ми зробили висновок, що всі студенти давали досить оригінальні відповіді, які не повторювались між собою. Для виявлення динаміки розвитку креативного потенціалу студентів було проведено тест Торренса [8].

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що в експериментальній групі після формульованого експерименту виявлено 15% студентів із низьким рівнем креативності, 30 % – із середнім рівнем, 55 % – із високим.

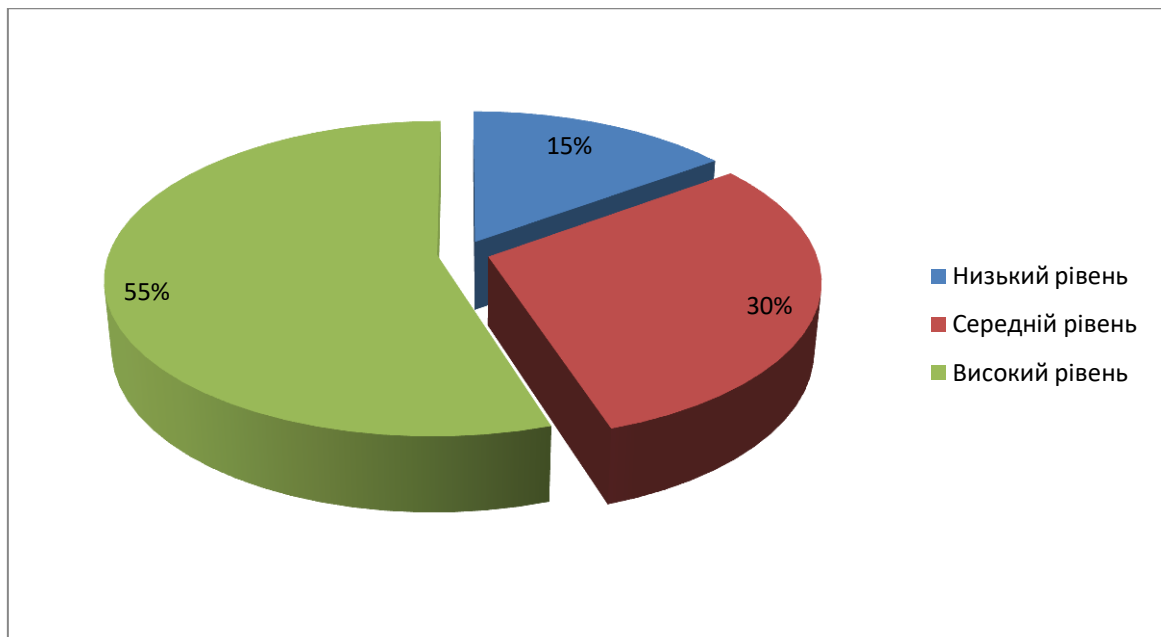

Рис. 1. Рівень розвитку креативності студентів

Як свідчать результати дослідження, переважна кількість студентів мають високий рівень креативності.

Таблиця 1

Відсоткове співвідношення результатів експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах дослідження

Рівень розвитку креативності	Констатувальний етап експерименту	Контрольний етап дослідження
Високий рівень	30 %	55 %
Середній рівень	40 %	30 %
Низький рівень	30 %	15 %

Аналіз та встановлене співвідношення отриманих результатів експериментальної групи демонструють покращення загального рівня розвитку креативності.

Сучасна педагогічна практика намагається вирішити протиріччя, які виникають, різними шляхами: реалізацією особистісно орієнтованої ідеї в навчанні й вихованні студентів; орієнтацією на цінності освіти, уведенням діяльнісних і компетентнісних методів підготовки фахівців. Наразі чітко простежуються тенденції пошуку засобів педагогіки, які б впливали на

розвиток мислення, здібностей, пов'язаних із креативно-творчою діяльністю студентів.

Узагальнюючи спостереження дослідників у визначенні умов креативного розвитку й самовираження студентів, важливо відзначити, що креативне освітнє середовище повинно забезпечувати творчу навчальну діяльність, створювати атмосферу експериментування, підтримувати мотивацію до творчості й позитивні емоції тих, хто навчається. Урахування внутрішніх і зовнішніх умов прояву творчих здібностей дає можливість визначати оптимальні форми й методи роботи з формування креативності студентів. Неабиякої значущості набуває особистість педагога у процесі виховання креативної особистості. Організуючи творчий процес, педагог повинен пам'ятати, що креативна особистість потребує активної творчої діяльності.

Проведений аналіз проблеми формування креативності студентів свідчить про те, що питання про засоби та діагностики формування креативності в системі вищої освіти залишаються недостатньо розробленими і вимагають подальшого вивчення. Щоб процес формування креативності майбутніх фахівців відбувався інтенсивніше, педагогу необхідно залучати студента до активної творчої діяльності.

Розвиток креативності майбутніх фахівців потребує належної змістової наповненості навчальних занять та відповідних форм і методів їх проведення, серед яких продуктивними є рольові ігри, дискусії, проектування індивідуальних траєкторій творчо-розвивального фахового навчання, творчі презентації методичних знахідок, навчальні конференції, конкурси методичних ідей та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтшуллер Г. С. Знайти ідею. Введення в теорію рішення винахідницьких задач. Петрозаводськ : Скандинавія, 2003. 240 с.
2. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 448 с.
3. Лук А. Н. Психология креативности. Москва : Наука, 2008.

4. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка : наук.-метод. журнал. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–131.
5. Павленко В. В. Педагогічні умови для розвитку креативності учнів у сучасному педагогічному процесі. Проблеми освіти : збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. Вінниця : Нілон-ЛТД, 2018. Вип. 88 (частина 2). С. 138–148.
6. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
7. Туник Е. Е. Психодіагностика творческого мышления. Креативные тесты. Санкт-Петербург : Дидактика Плюс, 2002. 48 с.
8. Туник Е. Е. Тест Е. Торренса. Диагностика креативности : метод. руководство. СПб. : ИМАТОН, 1998. 172 с.
9. Холодная М. А. Психологические механизмы интеллектуальной одаренности. Вопросы психологии. 1994. №1. С. 32–39.
10. Torrance E. P. The Search for Satori and Creativity. Buffalo. N.Y. : Creativity Education Foundation, 1979.